

Slovenska mladina

Ljubljana, 1. junija 1938

Cena 2.— Din

Uvodna številka

PRIMOŽ TRUBAR: »Slovensko ljudstvo je dobro, pošteno, zvesto, odkritosrčno, gostoljubno in blago..., ampak vse prehudo in preveč praznoverno.«

FRANCE PREŠEREN: »Mladenčil zdaj se pije
Zdravljica v aša, vi naš up!
Ljubezni domačije
Noben naj vam ne vsmrti strup!
Ker po nas
Bode vas
Jo srčno branit klical čas.«

FRAN LEVSTIK: »Vedel sem, od kod je burja name pihala tačas, in tudi vem, odkod piha zdaj; vendar sem trden kot skala, niti za las ne odstopiti od tega, kar sem preverjen, da je prav in potrebno.«

IVAN CANKAR: »Priatelj, globlje poglej! Ali ne vidiš, odkod te nove sile? Življenje se drami v nižavah, ki so spale. Oči se odpirajo, iščejo luči, roke se iztezajo, iščejo ciljev. Kaj za to, če prihaja pomlad v viharju in povodnjil! Iz te črne naplavine bo vzknila bujna rast!«

SREČKO KOSOVEL: »Vrnil sem se iz tujine domov, prisluškoval sem šelestu gozdov. Nad vsemi rodovi se daní, vse se prebuja, da zaživi. Kaj pa moj narod, moj narod, moj narod?«

Čemu moraš posvečati več pažnje?

Ustanovitvi slovenske Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani!

Delovanju Slovenskega društva, ki je v preteklem ustanovnem letu priredilo niz zanimivih predavanj!

Predavanjem ljudske univerze, filozofskega, pedagoškega in prirodoslovnega društva!

Obisku Narodne galerije, muzejev in vsakokratnih umetniških razstav!

Ustanovitvi glasbene Akademije v Ljubljani!

Obisku vseh koncertov in ostalih glasbenih prireditev širom Slovenije!

Akciji za poglobitev ljubljanskega kolodvora!

Borbi za postavitev nove bolnice v Ljubljani!

Delu za izpopolnitev ljubljanske univerze!

Dogodkom pred, ob in po »anšlusu«!

Življenju slovenskega kmeta, delavca in meščana!

Prometnim napravam!

Gospodarski živahnosti oz. neživahnosti!

Strukturi vasi, tipom kmečkih hiš itd.!

Kulturnim in zgodovinskim spomenikom Slovencev!

Našim onstran meje in neljubi propagandi doma!

Številka, ki je pred Teboj, je začetek in uvod v list, ki ga hočemo pričeti izdajati v jeseni.

Da bi pa to hotenje ne ostalo samo hotenje in s tem vse to le fraza v poplavi fraz današnjega življenja, Te pozivamo, tovariš iz Ljubljane in Maribora, Celja in Ptujja, Kranja in Novega mesta, Celovca in Kočevja, Murske Sobote, Gorice in Trsta ter vseh ostalih krajev slovenske zemlje, ki čutiš in hočeš isto, da se nam pridružiš in s svojim sodelovanjem zagotoviš uspeh našega hotenja. Zavest, da nismo sami, nam bo dvignila moralno moč, delo slehernega posameznika v tej skupnosti pa bo imelo tako tudi svoj globlji smisel.

69104

K. J.:

Mrzli plameni

*Bratje, o bratje!
Čutite plamene, ki žro nas,
mrzle plamene, ki žgo nas?*

*Vsi čutimo jih.
V mrazu in temi trepečejo duše,
ki zastonj iščejo novih poti.
O, da bi plameni vsaj bili svetli!*

*Bratje, o bratje!
Mar bomo res brez sonca odšli,
brez sonca in zarje večerne?*

Prihajamo z novim listom. Ničesar novega ni v bistvu tega našega nastopa. Z njim hočemo izpolniti le vrzel, ki zeva v današnjem slovenskem mladinskem časopisju, kajti naše gledanje na vse življenjske probleme je popolnoma nezavisno in brez vsakih predsodkov.

Mladina smo, zato ni treba na široko razlagati, da smo polni življenja in nam ne manjka vseh tistih blagglasnih in mnogo obetajočih pridevkov kot so idealizem, veselje, volja in moč za delo. Vendar ni to vzrok, čemu smo se odločili izdajati naš list. To bi bilo pač bore malo. Vodiijo nas globlje težnje in spoznanja. Morda je pri enem vzrok literarno udejstvovanje, pri drugem zanimanje za glasbo, gledališče ali likovno umetnost, pri tretjem zopet zanimanje za gospodarstvo in sociologijo. Toda tisto, kar nas v resnici druži in prav na ozko veže, je globoko doživetja zavest dolžnosti, ki jo imamo in jo bomo imeli kot bodoči slovenski izobraženci. S tem je tesno zvezano tudi spoznanje, da si moramo sami poiskati odgovore na vprašanja, ki nam jih stavlja življenje.

K. Nahrizal

A. C.:

*Milica Čadež***STRUPENE ROŽE**

O, Tvoje oči
so žleze strupnice,
iz njih se izliva
fina tekočina,
Tvoji pogledi,
in jaz se v sanje zvrtilim.

Neko poletno noč
je dehtel na mojem oknu
velik šop strupenih rož.
In na posteljo, na mene,
težki duh se je izlival,
silni vonj strupenih rož.

In spominjam se, da zbudil
sem se tisto grozno noč,
in sem bil na smrt bolan.

A. C.:

O LJUBEZEN MOJA

O ljubezen moja,
žalostna ljubezen,
kje so tebi upi,
kje ti je bodočnost?

O ljubezen moja,
pusti srce moje,
vstani in odplavaj
v sončno Indijo!

Tam je divje poldne —
same bele kače
se vijo med travo,
tvoje sestrice.

A. C.:

KAJ MI PRAVIJO TVOJI POGLEDI

Kaj mi pravijo Tvoji pogledi?
Da me preziraš, mrziš!
Tiho izginjaš v parku dišečem
s šobo na ustnicah...

Toda angelček krasni,
Jaz Te ljubim močno...
in moje srce plaka po Tebi
vse dni, noči...

D. B.:

Odgovornost generacije

Kadar koli poslušam koga izmed svojih tovarišev, kako neusmiljeno grmi zoper krivice, ki mu jih dan za dnem prizadeva življenje, se moram skoraj vedno trpko nasmehnuti: Zakaj žalostno, celo porazno dejstvo je, da danes mladi ljudje večinoma le pavšalno zabavljajo, patetično zavijajo svoje besede v brezupne pritožbe, se poslužujejo enodnevnih fraz, ki jih lansira naš klavrni žurnalizem, skratka, počenjajo vse mogoče. Toda med množico tovarišev in znancev sem našel neverjetno majhno peščico ljudi, ne rečem neke idealne izgrajenosti, pač pa ljudi, ki so se zavedli sami sebe, si določili mesto in naloge v sodobnem, še posebej slovenskem družbenem sistemu, vedo kaj so in kako je z njimi, in so prepričani, da je tu ena sama rešitev in ta je: delo.

Da, delo! Delo, ki izvira iz zavesti odgovornosti mladine v tej situaciji, v tem miljeju in sploh v tej in nič drugačni stvarnosti. V stvarnosti, ki je taka in tudi ne bo drugačna, če je ne bomo preustvarili mi, ne z votlimi, duha ubijajočimi frazami, ne s pogubno samozadovoljnostjo, ampak s pravim konkretnim razčiščevanjem te situacije, tudi z žrtvami, če bo treba, s tveganjem lastne eksistence, kot edini poklicani dediči zapuščine slovenskega genija. To je odgovornost!

Danes je svet poln nevarnih napetosti. Človeštvo se mrzlično pripravlja na nove spopade, po vseh kontinentih se vrši negotovna kontrola: ali smo pripravljeni, če ne, hitimo, da zamujeno popravimo, skratka, vsestranska vzgoja in priprava človeka se je potencirala do zadnjih možnosti.

V teh dneh beremo članke, ki popolnoma resno obravnavajo vprašanje eksistence slovenskega naroda. Od raznih strani že namigujejo, češ, sedaj je tu trenutek, ko bomo definitivno likvidirali »slovanski gnoj« in splošna podoba je taka, da smo po izjavah ljudi, ki jim gre v teh rečeh prva beseda, te dni v edinstveni stiski, kakršne, baje, po turških vpadih še nismo poznali.

Tako se javno govori in piše. Morda smo še premladi in preveč zbegani, da bi ostro ocenili pomembnost teh izjav. Položaj je še hujši, kajti človek, ki si mu včeraj še popolnoma zaupal, v katerega si brezpogojno verjel in ki je včeraj napisal te besede, ta človek te je danes že popolnoma razočaral, vera vanj se ti je za vedno podrla.

Toda dovolj tega. Ugotoviti je treba, da zadnji dogodki, vsaj kolikor se nas tiče, niso prav dosti razjasnili te težke situacije, če se nismo zapletli v še večji kaos. Kruta samoprevara bi bila, če bi mladina pričakovala rešitve kje drugod in ne v sami sebi.

In prav to bi rad poudaril, da je na nas sedaj res nevarna in strašna odgovornost, odgovornost, ki si je sicer nismo sami nakopali, ki ji pa prav tako ne moremo ubežati. Samomorilsko početje bi bilo, če bi se pustili slepiti raznim demagoškimi kričanjem, ki izrabljajo resne trenutke, ki jih preživljamo, za svoje destruktivno delo.

Naša vera je neomajna! Bodimo odkriti! Niso krivi vsega drugi! Tudi mi smo krivi! Mladina, ki bi vso krivdo valila na druge, taka mladina bi bila v pogubo svojemu narodu. Mi moramo graditi iz sebe! V teh dneh moramo neizprosno vase. Pregledati moramo lastno podobo, da nas ne bodo zanjo ogoljufali. Smo del mladine vsega sveta — naj bi se zavedli do dna te neogibne odgovornosti mladine, da si mora v tem mraku laži in neznosnega prekričavanja dvomljivih gesel, krmariti sama.

P. B.:

žarek

Sobo je oblila čudna svetloba. Bila je blede rumenkasta, podobna sončnemu žarku. Začudena sem se zganila: Le odkod sije zdaj sonce? Sonce že zahaja in hiše so že v senci. Uprla sem pogled v okna hiše na nasprotni strani ulice. V modrikasti barvi so temnela stekla. V najvišjih nadstropjih se je odsvitala krvava zarja. Le eno steklo je ujelo tenek pramen zadnjega sončnega žarka, ga izsesalo in oslabiljenega odbilo v mojo sobico. Bil je bled, brez toplote, le odsev, ki bo vsak čas zamrl.

Na ta žarek sem se spomnila, ko sem ležala letos v bolnici zaradi neke operacije. Nekega dne se je pojavilo med bolniškimi posteljami drobno dekletce. Sivkasta bolniška haljica ji je segala do gležnjev in zakrivala suhljate noge. Okrog vratu je imela belo obvezo. Sredi nje pa je bila vtaknjena pločevinasta cevka in varovala precej široko odprtino na vratu. Navaden obrazek se ji je smehljal v nekoliko skremženem nasmehu, da je bilo videti že malce piškave zobe. Preko čela pa so se ji usipali laneno plavi lasje in se mično odražali od temnih živih oči. Ko je obstal otrok na vratih, je v hipu pregledal postelje in bolnike, ki so ga klicali. Povsod so mu zrl nasproti že stari znanci, le najine oči so se tuje spogledale. Šla je k meni in ob vsakem koraku so ji ohlapni copatki zdrknili z nog, da je podrsavala zdaj z enim, zdaj z drugim. Pri moji postelji je obstala. Naslonila se je na belo železje in me pogledala. Nasmehnila sem se ji: »Kako ti je ime?« Otrok mi ni odgovoril, le resno me je pogledal. »Silva, zakaj nočeš povedati?« se je oglasila neka bolnica poleg mene. Silva je stresla glavo, da so se ji zmedli lasje in me pogledala. Bolnice niso silile dalje vanjo in že sem skoro pozabila, da še vedno stoji pri moji postelji, ko je hipoma neki glas čudno hripav

in raskav, brez vsakega zvoka, skoraj šepetaje rekel: »Zbogom! Pa še pridem.« Silva se je obrnila in stekla iz sobe.

»To ti je, kaj?« je opazila soseda moje začudenje. »Od nekod z Dolenjskega je. Pred skoro pol letom so jo pripeljali v bolnico. Imela je davico. Morali so ji prerezati sapnik in dati ono cevko, saj ste jo videli. Skozi njo diha. Govori le še šepetaje. Včasih ponoči se ji cevka zamaši in jo prične dušiti. Takrat strašno zvoni in kliče usmiljenko, da ji prihiti odmašit cevko. Sama ne more.«

»Kaj, če bo nekoč že prepozno.« sem spregovorila. »Da, nekoč gotovo, saj vedno itak ne more živeti.« je brezsrčno sodila soseda in se premaknila, da je zaječala postelja.

»Silva, otrok, ki se kljub temu smehljaš, kako ti more biti tesno, preden ležeš.« sem se bolno v mislih pogovarjala z otrokovimi očmi, ki so lebdele pred menoj. Kakor žarek brez svetlobe in tiste prave toplote si, žarek, ki bi v hipu zamrl. Smeje se, a smeh je prazen, ni iskren, le oči so resnične, te tožijo in pripovedujejo. Polagoma se je zmračilo in zgubila sem se v lahkotno dremotnost. Zaspala sem. Ponoči sem nenadoma planila pokoncu. Soba je ležala v polmraku. Svetila je zastrta zelenkasta luč. Bolniki so bili vsi zbudjeni, a vladala je popolna tišina. Le nekje je trepetal glas električnega zvonca, klical, prosil in vedno močnejše jokal. Vsi smo v hipu zaslutili eno: Silva kliče. Žarek zamira, a noče podleči.

K. J.:

PIJANEC

Tudi jaz sem imel dekle.
Kot tvoja je imela oči sladké,
kot tvoja je imela lase mehké
in opojne so bile nje ustne sladké.

A reva je padla — o, kdo pač ne pade —
in nekoč, ko so jablane cvele,
me je odpuščanja prosila —
in jaz sem brez milosti sodil.

Nje zdaj ni več — — —
Smeha na moja grenka usta ni več —
Zdaj je samo še njen grob,
zdaj so samo še kozarci.

K. J.:

GRBASTO DEKLE

Vesele hodijo v večerni uri
dvojice mlade pod dreves šumenje,
da bi pekoče-sladko hrepenenje
srca utešile v pomladanski noči.

Le jaz sem sama, vedno sama.
Kako boli me ta veseli smeh,
kako me muči sreča v njih očeh!

K. J.:

ZADNJI KORAK

O Bog, moj najstrašnejši dvom,
odpusti ta poslednji mi korak!

Poznaš svoj svet in veš: nihče,
ki je izbrisan bil iz knjige sreče,
vrniti se ne more več nazaj —
za vekomaj je bil izbrisan.

Odhajam moško, brez bojazni.
Saj vem, da bom ubil nemir,
da bom raztrgal grozni mrak,
ki muči trudno dušo noč in dan.

Potem bo mir. Le veter v rožah
na tihem grobu bo šumel.

Kolja:

V parku

(Pomladna idila.)

Pomladen dih je šel preko zemlje. Oblaki so se razmaknili.
Sonce je sušilo blato. Park je oživel.

Laboda sta stegnila vratove in zaplavala v sredo ribnika.
Nežna sapica se je plazila nad borno ozelenelimi vejami. Mameča
toplota je prebujala naravo.

Ob potu je nalik studencu žuborela talna voda. Otroci so
delali jezove in jih podirali. V smrekovju je krmil penzionist
sinice. Grosmana se je spustila na klopi, da umiri svojo težko
sapo, Pepile pa se je zamotil pri jezovih. Paznik se je ozrl za
gručo otrok.

Guvernanta v vijoličastem klobučku je imela na vrvici psa, Bebi je porivala voziček. Na klopi je sedel gospod in bral knjigo.

»Hier werden wir bleiben,« je rekla guvernanta in sedla na bližnjo klop. Gospod je venomer buljil v knjigo. Guvernanta se je vznemirila, podrsala z nogo po pesku, zakašljala in prižgala cigareto. Ondulirana glava si je zastonj iskala pozornejšega soseda.

»Bebi, wir müssen jetzt nach Hause.«

»Nein, nein, ich will nicht, ich will nicht nach Hause gehen!«

»Pa ti neznaš, koliko je več sati.«

»Ich gehe nicht nach Hause.«

»Onda idi i pitaj onoga gospodina tamo preko, koliko je sati?!«

Bebica je stekla, pozdravila in vprašala. Gospod je dvignil oči in pogledal, kdo mu pošilja to dete. Temno rdeče ustne guvernante so se razmeknile v prikupen smehljaj. Gospod je pogledal na uro, povedal, a se takoj spet pogreznil v knjigo.

»Halb zwölf,« je kričala Bebi.

»Onda nije još tako kasno,« je sladko zabrblljala guvernanta in koketno povabila oči ob nenadnem pogledu gospoda, ki se je ozrl okoli sebe. Gospod pa se je dvignil in odšel. Guvernanta je odvrгла cigareto, prijela za voziček in se počasi premaknila proti mestu. Bebi je zavekala, pes je zabevskal, guvernanta pa je puhnila zadnji dim v nežno ozračje. Dim se je dvignil.

Oblaki so zasenčili sonce. Počasi je začelo rositi.

France:

Jamnik

Janž je videl mesto

Jutro. Megla.

Po razgrapani, trdi cesti se ziblje majhen voz, nagrmeden z vrečami oglja, ki rine na vseh koncih skozi razcefrano žakljevino.

Majhen, črn konjiček se sunkovito zaletava v ojnica, voz pa škriplje in se guglja, kakor bi se posmehoval vsemu svetu...

Cesta zavije okoli hriba. Za ovinkom se pokažejo, še nedoločno v megli, posamezne hiše.

»Oča, a je to mesto?« je zateglo vprašal otrok, ves črn po rokah in obrazu. Sedel je zadaj na vrečah in napeto zrl v meglo.

»Ne bodi siten, Janž. Boš že videl...«

Oče je oplazil konjička z bičem in voz je zdirjal po klancu navzdol. Janž pa se je stisnil k vrečam misleč, da mu bo tako topleje...

Megla se je pričela redčiti, mraz pa je postajal še ostrejši. Janža je zeblo skozi raztrgane hlače in megla ga je dušila... Tedaj je zagledal Janž visoko gori v megli bleščečo se oblo... Megla se je pričela gibati in polzeti s hriba preko ceste v ravnino...

Hiše so postajale vse lepše in višje. Okoli so bili ograjeni vrtovi in na vratih so bile tablice z napisom:

POZOR! HUD PES!

Na desni je zagledal veliko cerkev in zraven obsežno poslopje z neštetimi okni. Janž je buljil... Tedajci je zatulila hupa in mimo je švignil dolg, črn avto, da se je Janž kar stresel.

Cesta je postala sedaj gladkejša in v tleh je zapazil Janž dvoje brezkončno dolgih tirov. Tedaj se je spomnil, da je oče pripovedoval o železnici, ki vozi v mestu kar po cestah.

Čez nekaj časa je zaslišal oddaljeno cingljanje. Oče je zavil z vozom na sredo ceste.

»Sedaj,« je pomislil Janž, »sedaj pride...«

In Janž je zagledal namesto lokomotive en sam voz, ki je ropotal in se gugal, toda šel je s a m!

Janž je gledal, samo gledal... Sedaj je dobro vedel, da je v mestu.

Voz je zavil čez most, ki je bil tako širok in visok, da Janž ni mogel videti reke. Čutil je le hlad in meglo, ki se je dvigala iz globine.

Zopet je privozil mimo tramvaj. Janže si ga je sedaj bolje ogledal. Videl je spredaj moža s kapo na glavi, kakršne imajo vojaki in žandarji. Potem je videl ljudi, ki so se smejali in se zadovoljno pogovarjali. In tudi otroke je videl...

Tedaj je oče zavil v ozko, temno ulico. Janžu je skoraj sapo zaprlo. Po sredi umazane in hladne ulice je tekkel kanal in Janžu se je zdelo, da so hiše nagnjene nad cesto in da se naslanjajo druga na drugo.

Oče je ustavil in zlezal z voza. Tudi Janž se je skobacal na tla. Oče je izginil v veliko sivo hišo, Janž pa je stopil h konjičku in ga potrepil po nozdrvih. Žival je nalahno prhnila in polizala nastavljeno dečkovo dlan.

Zdaj se je spomnil Janž kočice v gozdu. Nizka, skromna in črna kakor oglje... Spomnil se je na Živka, ki je neprestano lajal, ko sta z očetom odhajala... Pa Lizka, kako je meketala...

Medtem se je oče že vrnil. Kúpiti ni hotel nihče.

Zavila sta zdaj okoli vogala. Dolg in visok zid je bil ob ulici. Velika, železna vrata so vodila na obsežno dvorišče. Oče se je prijel za železne palice vrat in pomolil glavo skoraj skozi. Obraz mu je posinel, žile so se mu napele in po dvorišču se je razlil hripav, tresoč glas:

»Ogljê-ê-ê! Kej rabte oglja-a-a?...«

Otroci, ki so se igrali na dvorišču, so se okrenili in stopili bližje. Nekateri so zvedavo opazovali črnega ogljarja, drugi so se nagajivo smejali Janžu.

»Ho-o-o-o! Ogljar! Ogljar!«

Janž pa se je prestrašil.

»Kaj pa je to?« je pomislil. »Morda mislijo pretepsti očeta?!« Janžu se je resnično zdelo, da se oče boji teh otrok. Kar smilil se mu je. Skoraj si ni mogel predstavljati, da je to njegov oče. O, Janž bi jih! Prav nič se jih ne bi bal. Posebno onega rdečega debeluha ne.

Nekdo je zdajci vrigel kamen, ki je zletel tik mimo očetove glave. Oče se ni premaknil niti za las. Stal je nepremično in se trdno držal za železne palice. Zopet so se mu napele žile, glas pa se mu je zateglo tresel.

»Oglje-e-e! ... Oglje-e-e! ...«

Potem pa se obrnil in dejal:

»Janž! Pojdiva ...«

Zavila sta na široko cesto in hodila počasi ob vozu.

Mimo je prišla velika, lepo oblečena gospa z belim obrazom, rožnatim licem in izredno rdečimi ustnicami. Janž se je čudil... Za njo je šlo mlado dekle in neslo polno košaro zelenjave in špecerijskih stvari. Tedaj je gospa poklicala očeta in vprašala po ceni. Nekaj časa sta se pogajala in končno je oče popustil. Gospa je še dejala, da stanuje v hiši na koncu ulice in odšla.

Oče je oprtil vrečo na rame, velel Janžu naj pazi na konja in pohitel za ženskama.

Janž tega ni razumel: Kaj dela oče? In oni dve ženski? Zakaj ni hotela ta gospa takoj kupiti? Kako sploh, da nočejo ljudje v onih hišah očetovega oglja? Mogoče je oče preveč črn... Ali pa se ga boje...

»Slabo gre danes,« se je vrnil oče. »Janž, sédi na voz, greva dalje!«

Janž je zopet zlezal na vreče. Konjiček je potegnil in voz je mirno tekkel po gladki cesti, ki je bila polna vrvenja. Kolesa, motorji, tramvaj, avtomobili... Cingljanje, zvonjenje, hupanje...

Oče je zavil v stransko ulico. Tukaj je bilo mirno in prazno. Janž se je oddahnil. Konjiček je stopil hitreje in kopita so zvonko bila ob tlak.

»Halo! oča, postojte!«

Janž se je sunkovito okrenil. Tedaj je zagledal ob vozu, ki ga je oče medtem že ustavil, moža z rdeče obrobjeno kapo, z belimi rokavicami, pasom in nekakšno torbo, ki je visela na njem.

Tega se je Janž ustrašil. Pogledal je očeta... A tudi oče je bil zmeden.

»Ali ne vidite tam table, kjer piše, da se v tej ulici ne sme voziti v tej smeri? Kaj mislite, da to za vas ne velja? Saj niste doma, da bi počenjali, kar bi hoteli!«

»Oprostite, gospod stražnik, saj... Jaz nisem vedel... eh... teh tabel jaz še ne poznam...«

»Kaj? Brati ne znate!... Kar obrnite, pa hitro in si jo oglejte. Če vas še enkrat dobim, boste plačali... Alo, le hitro! Drugič pa imejte oči odprte!...«

Janž je gledal to kruto postavo in zdelo se mu je, da ne more biti človek. Pa njegovega očeta imenuje on kar: »Oča«. To mu je Janž zelo zameril. »Ta človek mora biti hudoben,« je sklenil sam pri sebi.

Medtem je oče obrnil voz in prišla sta na konec ulice. Tam je videl Janž debelo, belo-rdeče pobarvano palico, na njej pa je bil napis v obliki puščice:

ENOSMERNNA ULICA

Janž je s trudom črkoval, razumel pa ni.

Potem sta se peljala po ovinkih v drugo predmestje. Oče je šel zopet od hiše do hiše.

Bližalo se je že poldne. Oče je stopil v bližnjo trgovino in Janž je počasi bral napis na tabli nad vrati: Ivan Bajc, trgovina z mešanim blagom.

Oče je prinesel dolgo štruco belega kruha in kos salame. Janž je poželjivo gledal beli kruh, ki mu ga je oče odrezal dobršen kos. Pridal mu je še malo salame, češ, da ne bo slin požiral; sedla sta na voz in jedla...

V bližini je zatulila tovarniška sirena. Janž je z začudenjem poslušal, kako je glas vedno močnejše in kričeče naraščal, kričal nekaj časa, potem pa počasi in zateglo ponehal. Oče je mirno jedel in nekaj premišljeval, pa se ga Janž ni upal vprašati, kaj misli. Medtem je zabrnelo zvonjenje od bližnjih cerkva tako silno, da je bil Janž ves zmeden. Hrup je naraščal, ljudje so hiteli po cestah; avtomobili brzeli, kolesarji zvonili... In že se je oglasila druga sirena, za njo tretja, četrta... vse zateglo-tožeče...

Zvonjenje je utihnilo. Ulice so se zopet umirile in bilo je skoraj prazno... Izza vogala je prišel stražnik s počasnimi, trdimi koraki... Janžu se je zadelo, da v mestu vendarle ni tako lepo, kot je mislil. Vse je tako tuje... Še otroci so drugačni. Kar zdelo se mu je, da se z njimi ne bi mogel igrati in da bi ga pretepli kot tujega psa... Janžu je bilo že skoraj žal, da je silil z očetom in ko se je spomnil na črno domačo bajto, se mu je vendar zazdela lepša in toplejša, kot to mesto z visokimi, belimi hišami... Najraje bi rekel očetu, naj se vrneta... domov... takoj zdajle...

Kot da bi oče mislil isto, je zdajci zlezal z voza in dejal:

»Janž, greva daljel Morda bo le šlo...«

Celo popoldne je hodil oče po hišah, pa je le malo prodal. Počujal je, skoraj prosil za tiste uboge pare, popuščal pri ceni...

pa ni šlo vse. Že proti večeru je bilo, ko se je konjiček zbosil in oče je zavil k prvemu kovaču. Tu je imel srečo. Kakor nalašč je ta rabil oglje, pa sta se zmenila, kar za vse vreče.

Medtem se je že pričelo mračiti... Sirene so zopet zatulile, delavci so se usuli iz fabrik. Janž je zdaj videl medle, zgarane postave, sključene in plahe, ki so kakor sence polzele po tlaku...

Voz je odskakoval po kamniti cesti in Janža je pošteno premetavalo... Kmalu je zopet zagledal tisti most, čez katerega se je peljal zjutraj. Sedaj je bila že tema in doli pod mostom je šumela voda in jezno butala ob opornike...

Voz se je pričel zopet gugati po oni razdrapani cesti kot zjutraj. Hiše so se bolj in bolj redčile in še te so bile nizke in odmaknjene od ceste. Vedno hladneje je postajalo in Janža je pričelo zebsti. Oče ja zamahnil z bičem po zraku, da je počilo in žival se je spustila v dir. Zadnje hiše so izginile, le v daljših presledkih so samevale, daleč stran od ceste, samotne bajte...

Tedaj se je Janž okrenil... V daljavi so žarele luči mesta... Pritajeno so migotale, kakor bi se zlobno režale... Janžu pa se je zdelo, da so to tisti hudobni ljudje v mestu, stražniki, nališpane gospe in siti otroci in da vsi mečejo kamenje za njima, kakor da linčajo dva razbojnika...

Janž je zatrepetal od strahu, zvil se je v klobčič in zamižal.

Simon Simonič:

Malči

Vsak dan je prihajal k njim, prav za prav k Malčinemu bratu. Malči je bila takrat še skoraj otrok in s spoštovanjem ga je opazovala, ko je vstopil. Vsakikrat se ji je nasmehnil. Nikdar ni vedela za njegov prihod in pričakovala ga je z nestrpnostjo. Ko pa je vstopil, ji je srce vztrepetal, nasmehnila se mu je. Če je bila Malči sama v kuhinji in je šivala, je primaknila pručico k vratom in poslušala, kaj je govoril z bratom. In če sta se smejala, se je smehljala tudi ona.

Nekoč je prišel prav ko je pomivala tla. Zardela je, povabila roke in ga proseče pogledala: »Oprostite, da sem taka!«

On pa se ni zmenil za to, samo nasmehnil se ji je. Malči se je veselila tega nasmeha; in bila bi užaljena, če bi se ji bil le enkrat pozabil nasmehniti.

»Ne vem, čemu se mi Malči vedno zareži,« ga je slišala nekoč, ko je zopet sedela pri vratih, prisluškovala in šivala. Kot žareč blisk jo je spreletelo in solze so ji napolnile oči.

»Kaj hočeš, otrok je, pa rada vidi tujega človeka,« je dejal njen brat.

Tiho je vstala, dvignila pručico in se preselila v nasproten, temen kot prostrane kuhinje. Tiho je sedela in hudo ji je bilo.

Toda ko je šel mimo nje se mu je zopet nasmejala in tudi on ji je vrnil nasmeh. Malči se je zdel ta njegov smeh drugačen kot navadno. Bil je grd. Srce se ji je stisnilo od neznane bolečine. Molče se je dvignila, odložila šivanje in odšla za hišo. Tam se je naslonila na staro raskavo jablan in se zjokala.

Drugega dne je bila Malči sama doma. S koprnenjem ga je čakala. Vedela je, da ne bo prišel, saj mu je brat rekel, da ga ne bo doma in da mu ni treba hoditi.

A Malči ga je čakala, slutila ga je in težko ji je bilo. Ni vedela, kaj mu bo rekla. Mogoče, če bo imela dovolj poguma, mu bo povedala, kako ji je bilo hudo. In potem jo bo morda pobožal.

Nenadoma so se odprle duri. Vstopil je.

»Ali si sama, Malči?« se je začudil. Malči je čutila, da laže, saj je vendar vedel, da bo sama. Zakaj ji raje ne reče: »Vedel sem, da si sama, pa sem prišel k tebi, Malči!«

»Sama,« je odgovorila in natanko pazila, kako se ji bo nasmešnil. In ko ni v njegovem nasmehu opazila nič grdega, se mu je še sama nasmejala. Odložila je pletenje in se zazrla vanj, kot bi pričakovala, da ji bo nekaj lepega povedal. Sedel je tesno k njej in jo prijel za roke. S pritajeno radovednostjo je opazovala njegov obraz in lase, ki so mu padali na čelo. Drhtela je, kot drhti človek v velikem in svetem pričakovanju.

»Malči!«

Gledala sta si v oči, dokler se ji ni nasmešnil prav s tistim grdim smehom kakor včeraj in se ozrl na njene komaj vzbrstele prsi. Njegov pogled in smeh sta jo užalila. Pobožal jo je po roki. Ona pa mu jo je izvila.

»Ne, Milan,« je zastokala. Zakopala je obraz med dlani in se zjokala. Milan jo je začuden pogledal.

»Ne? Otrok,« se je nasmešnil in se počasi odpravil. Pri vratih je postal in grobo dejal: »Pa ti ni treba praviti, da sem bil tu!«

»Ne, saj ne bom, Milan,« je zastokala Malči.

Potem ni več prišel. Malči ga je pa čakala, dan za dnem. Sedela je nasproti vrat, šivala in čakala. Vse bi mu bila odpustila, samo če bi prišel in bi se ji lepo in prijazno nasmešnil.

K. J.:

LJUBEZEN

Čudna je ljubezen!
Sto jih srečaš —
sto lepih oči,
nasmejanih ust —
in greš naprej.

Ali zgodi se,
kdo bi razumel?:
Enkrat jo vidiš,
pa si zaljubljen
in sanjaš o njej.

—lč:

Lučka

Liza se je nagnila skozi okno in prisluhnila. Zazdelo se ji je, da je v sosednji sobi nekdo zakašljaj. »Mogoče stara dva še nista zaspala,« je pomislila in si zakrila lice z zaveso, kakor da bi se hotela pred kom skriti. Lahen večerni vetrič ji je hladil razgreta lica in napolnjeval sobo z duhom po jeseni, po zrelem sadju...

Mlada, komaj dvajsetletna vdova je nesrečna. Nihče v vasi je ne razume. Tasi in tašča jo gledata postrani. Venomer ji očita, da ne hodi rada na pokopališče, da ne priliva redno olja večni lučki in da premalo žaluje za pokojnim možem. Toda ona ni kriva! Žalovala je s srcem in solzami, žalost jo je pekla kot ogenj, rana jo je bolela... in kaj je vse to pomagalo?

Niti bolele niti solze ne povrnejo izgubljenega. Liza to ve in zato ji je težko pri srcu. Z napol odprtimi usti, kakor da bi hotela izpregovoriti, sloni na oknu, gleda v daljavo in hrepeni. Rada bi videla, kako kipi življenje, rada bi videla ljudi — in to ponoči, ker podnevi ne sme: stara sta stroga! — samo da bi jih gledala, drugega nič. Tako nekako, kakor kadar gredo rekruti k vojakom: močni, zdravi mladeniči, okrašeni s cvetjem in mladostjo, odhajajo, za njimi pa gledajo in hrepene dekleta in matere.

Tudi Liza je hrepenela pred dvema leti, ko je šel on k vojakom. Mlad, ožgan od sonca in nekoliko zamišljen. Potem se je vrnil, toda le za kratek čas. Zdaj ga več ni in ga tudi več ne bo. Liza gleda v noč, po licih ji polze velike, tople kaplje, telo se ji stresa v joku.

Iz sosednje sobe spet začuje kašljanje. Zdrzne se in obrne. V prazni sobi s pripravljeno posteljo brli večna lučka, tiho kot duša, ki ugaša. »Še gori,« pomisli Liza in se zopet zazre v noč. Pred njo se razprostira mrak, nem in globok kakor prepad. Zdi se ji, da je vse okoli nje mrtvo, da samo ona živi in čuti, da samo ona trepeče in hrepeni.

• Gleda na cesto, ki se beli skozi vas. Po njej vedno prihaja mladi učitelj Dušan, kadar se vrača iz mesta. Nocoj ga ni.

Lep je Dušan, visok, črnih las in toplih oči, ki gledajo, kakor da bi samo ljubile. Težak vzdih se izvije Lizi iz prsi. Pred tednom dni jo je srečal pri vodnjaku, pozdravil jo je in ji je hotel še nekaj povedati. Tedaj pa je za plotom zakašljaj tasi in Dušan je odšel...

Noč mineva. Mesec je pogledal skozi oblake in sedaj razliva svojo svetlobo po vasi. Listje šumi. Učitelja še vedno ni nazaj. Mogoče so ga zadržali v mestu.

Noč mineva... listje šumi... z vej kaplja rosa... Kmalu bo dan! Liza si zakrije obraz z rokami. Nekaj težkega se spušča

nanjo, nekaj kakor bolezen, kakor pijanost. Vstane od okna in leže v posteljo.

Soba diši po zrelem sadju. Večna lučka meče pošastne sence na zid. Tu, v tej sobi mineva njena mladost. Nihče je tu ne obišče. Le stara dva prihajata vsak dan sem pogledat, če še gori večna lučka. Iz iste postelje, ki na njej sedaj leži ona, so pred pol leta odnesli njega. Od takrat nosi črno obleko, hodi na pokopališče in priliva olja večni lučki. Tako ji mineva mladost in samo Bog ve za njeno trpljenje.

Nekdo je odprl vrata. Na pragu stoji starka s svečo v roki. »Ali ne vidiš, da je lučka ugasnila?« zavpije s trdim, hrapavim glasom, ki se je tresel od jeze. Liza dvigne glavo in prestrašena pogleda v kot — lučka ni več gorela, zmanjkalo je olja. »Ali ne vidiš...« je spet hotela zavpiti stara, toda kašelj ji ni pustil, da bi dokončala. Jezna se obrne in zaloputne z vrati.

Liza pa vstane, prilije olja in prižge večno lučko. Bled plamenček zapraskeče, a takoj nato ugasne. Nekoliko solz se ji je utrnilo z lica, padlo v olje in se pomešalo z njim. Znova poskuša prižgati lučko, toda ne more. Solze nočejo goreti! Vsa obupana leže spet v posteljo in joče, joče kakor otrok, ki so mu vzeli, kar je imel najdražjega.

Ni ji težko zaradi tega, ker večna lučka ne gori več; saj je gorela pol leta in vendar ni nič pomagala. Težko ji je zaradi nečesa drugega, zaradi nečesa velikega in težkega, česar ne more prenesti.

Spoznala je, da je bila tudi njena mladost kakor večna lučka, ki je kmalu, prekmalu dogorela.

Ivan Mrak: „Čajkovski“

Predstava Slovenske scene mladih v Ljubljani 5. maja 1938.

Pred pričetkom predstave je uvodni govornik apeliral na nas mladino in iskal pri nas zaupanja, češ da nastopa S. S. M. v znamenju mladine. Zato je tudi mladina upravičena in ima celo dolžnost, da reagira na ta pojav, da pove svoje misli in pomisleke, da ne bo morda javnost mislila, da soglašá mladina z vsem, kar se s tem nazivom odeva. Povedati hočemo svoje mnenje, ki bo le izraz našega odnosa do Mrakovega dela in njegovega oblikovanja človeka, izraz našega odnosa do dela S. S. M. in do njihovega pojmovanja in izvrševanja nalog, ki so si jih v programu začrtali.

Oglejmo si Mrakovo delo kot celoto in oglejmo si še kakšen obraz so ji dali igralci, kot podobi življenja.

Mrak je hotel prikazati Čajkovskega kot spolnega perverzneža, s tragičnim patosom pa njegov prelom s svetom, njegovo spoštovanje človeka in življenje komponista. Prvi del zasnove je

prehudo poudaril, tako da se je iz vsega izcimila le blodna karikatura umirajočega genija. Etična podoba Čajkovskega — umetnika in človeka, ki je obupal nad svojimi stvariteljskimi silami, pa je zaradi banalnih malenkosti in vsakdanjih fraz popolnoma zbledela. Torej to, kar bi moralo biti osnova vsega dogajanja: Čajkovski umetnik in Čajkovski človek je dobilo pri Mraku mlačno in nevredno podobo. K temu vtisu je mnogo pripomogla prisiljena Mrakova kreacija Čajkovskega in izkrivljena romantika, ki brni kot neprijeten prizvok skoz vse dogajanje. Mrakov navidezni realizem in naturalizem sta samo to, kar je Cankar imenoval slabo tapecirano romantiko, ki se skriva pri Čajkovskem za vsemi njegovimi konflikti s svetom in celo za njegovim prostovoljnim odhodom v smrt. V osebi Čajkovskega je Mrak morda utelesil mnogo svojega notranjega doživetja, svojih notranjih bojev, kar bi moglo vsekakor kazati na njegovo umetniško doživetje, ki mu pa ne odgovarjajo njegove stvariteljske sile, da je delo tonilo v tragiki, ki ni bila utemeljena in zaradi tega smešna.

Čajkovski je v vsej drami edina izoblikovana osebnost, med tem ko so druge le naglo in površno skicirane. Vprašanje je, kakšen vtis bi naredilo delo pri branju, ker slaba igra pokvari tudi osebe, čeprav jim bistva ne more. Seveda ostane to bistvo pri slabi igri nespremenjeno le takrat, kadar je to bistvo tudi osnova dejanja, ki se vrši v osebi. Tega pa Mrakovim osebam v precejšnji meri manjka. Celotno Čajkovskega odločitev za smrt, kar naj bi bilo višek drame, ni opravičena in utemeljena v bistvu njegove osebe, še manj pa je opravičen moralni propad njegove ljubice. Možno je sicer v življenju oboje, a to le tedaj, kadar propadejo v človeku vse moralne in etične vrednote. Prav tega zadnjega in najmočnejšega vzroka pa Mrak ni znal prikazati, čeprav ga je skušal skicirati. Manjka mu one gonilne sile in dinamike, ki budi v gledalcu zanimanje in napetost in ki zaplete in razplete dejanje, ne da bi bilo treba avtorju siloma in brez življenjske nujnosti ustvarjati scene, govor in gibe. Drami manjka torej ona gibalna sila, zaradi katere je vsaka beseda nujna. Manjka ji tudi osredotočenja, ki je pa možno le tam, kjer je gibalna sila dogajanja dovolj jasno poudarjena. Mrakovi drami manjkajo torej vse prvine prave, resne in zrele umetnine.

Če bo hotela torej S. S. M. uspeti, bo morala začeti z drugačnimi dramami in z resnejšim in bolj resničnim delom. Dramski nastopi diletantov klasične gimnazije so bili igralsko neprimerno boljše, elementarnejši in bolj originalni kot pa igra članov S. S. M. Če upa S. S. M. ustvariti specifično slovenski igralski slog, ne bo smela računati na cenene efekte patosa, ki se približuje smešnosti. Pri svojem nastopa pa S. S. M. ni pokazala še prav nič specifično slovenskega.

Mrakov »Čajkovski« je tipičen za našo bolešno dobo, ki onemogoča človeku svobodno udejstvovanje. Zato zavlada tudi v

kulturnem ustvarjanju neka neživljenjska smer in se rodijo taki nekvalitetni pojavi. Njih posledica je v večini primerov padanje narodovega kulturnega merila, kar pomeni nazadovanje aktivnosti naroda.

Kritika v obeh naših dnevnikih je sprejela predstavo s prizanesljivostjo, češ že prizadevanje je nekaj vredno. A tudi prizadevanje samo ne sme biti opravičilo za ponesrečene drame in slabo igro. Zdi se mi, da ni bil le obzir do prizadevanja, ki je narekoval kritikom dobrohotne besede. Morda izvirajo iz strahu pred odgovornostjo, morda iz obzirnosti do mladih, ki gredo svojo pot, brez ozira na kritiko. Zato pa moramo najmlajši odločno odkloniti to nezrelo delo in slabo igro ter povedati: ne moremo gledati mladosti v nabreklem in umetniško neuravnovešenem delu. Naša pot gre drugam.

D. A. P.

Zdravstvene ustanove v Jugoslaviji. »V državi imamo okoli 25.000 bolniških postelj, kar je mnogo premalo, a še te niso racionalno izrabljene. Imamo bolnice, v katerih je del postelj trajno neuporabljen, pa zopet bolnice, ki morajo zaradi pomanjkanja prostora bolnike zavračati.« (Iz poročila g. ministra za socialno politiko in narodno zdravje, »Jutro«, 11. III. 1938, str. 2.)

*

Švedska, ki ima 6.250.000 ljudi, ima 700 moderno urejenih bolnic z 90.000 posteljami. (»Vzajemna svoboda«, l. II., št. 2.)

*

Budimpeštansko kazensko sodišče je obsodilo madžarskega pesnika Josipa Erdölya, predstavnika mlajše generacije, na dva meseca zopora zaradi neke pesmi, v kateri je sodišče vohalo hujskanje proti veleposestnikom.

Na mesec dni zopora pa je bil obsojen katoliški pesnik Bela Horvath, ker se je v neki svoji pesmi zavzemal za čisto krščanstvo. (Po »Jutru«.)

*

V Nemčiji je gospa Ludendorfova napisala obširno knjigo o Goetheju. V tej knjigi dokazuje avtorica, da je Goethe na pritisk prostožidarske lože, kateri je baje pripadal, umoril svojega tovariša Schillerja. Knjiga je priporočena kot učbeni pripomoček.

Slovenska mladina

Mladinski list za leposlovje in kulturna vprašanja

List začne izhajati v jeseni in bo izhajal vsakega 1. v mesecu razen v juliju in avgustu. — Odgovorni urednik je Ivo Grahor. List izdaja konzorcij, predstavnik Ivo Grahor. — Rokopise in dopise uredništvu in upravi je pošljati na naslov: Ivo Grahor, Ljubljana, Miklošičeva 6-III. — Tiskarna »Slovenija« v Ljubljani (predst. A. Kolman).

2lovenskā mēlāina

1958. gada 1. jūlijs — 2. jūlijs

Uvodnā stāstīka

— 2. jūlijs —
— 2. jūlijs —

— 2. jūlijs —
— 2. jūlijs —

— 2. jūlijs —
— 2. jūlijs —

2. jūlijs — 2. jūlijs —
2. jūlijs — 2. jūlijs —
2. jūlijs — 2. jūlijs —
2. jūlijs — 2. jūlijs —
2. jūlijs — 2. jūlijs —